

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om införande av lagstadgad rätt för barn inom äktenskap att i vissa fall erhålla styvfaders släktnamn.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 98 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* samt nr 160 i andra kammaren av fröken *Nygren m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, föreslås, att riksdagen måtte besluta att till 1 § lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap foga ett stadgande av samma lydelse som andra stycket i 1 § lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap.

I motionerna framhålles, att därest moder till barn utom äktenskap ingår äktenskap med annan man än barnets fader, kunna makarna efter överenskommelse bestämma, att barnet skall bära styvfaderns namn, men att sådan möjlighet icke föreligger beträffande barn i äktenskap, vars moder efter äktenskapsskillnad ingått nytt äktenskap. För att ett barn i äktenskap i sådant fall skall kunna erhålla sin styvfaders släktnamn erfordras därför att Kungl. Maj:t giver sitt tillstånd till en namnändring. I stället för att söka dylikt tillstånd adopterar emellertid styvfadern ofta sin hustrus barn i ett tidigare äktenskap för att därigenom giva barnet rätt att bära hans släktnamn.

I motionerna anföres vidare:

En dylik adoption torde i de flesta fall vara den bästa lösningen, men enbart namnfrågan kan dock ej vara tillräckligt skäl för ett förfarande, som medför bland annat ekonomiska konsekvenser, vilka ej sällan bliva till skada för barnet. Modern frånhänder sig nämligen därigenom möjligheten att utfå av rätten utdömt underhållsbidrag för barnet.

Adoptioner av ifrågavarande slag komma ofta till stånd, när barnet inträder i skolåldern. Dessförinnan har barnet av utomstående kallats vid styvfaderns släktnamn, och självt har kanske barnet ej varit medvetet om att styvfadern ej är dess fader. Har adoption ej verkställts, måste barnet vid inträde i skolan kallas vid annat namn än det tidigare vetat om, då anmälan ju måste ske under dess faktiska släktnamn. Ett sådant förfarande kan mången gång för barnet medföra konflikter, vilka kunna inverka på dess psykiska hälsotillstånd.

I 1 § lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap stadgas, att barn i äktenskap erhåller faderns släktnamn. Barn utom äktenskap erhåller enligt 1 § första stycket lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap moderns släktnamn, dock att om modern är gift eller frånskild barnet erhåller hennes flicknamn. Beträffande trolovningsbarn meddelas i tredje stycket av sistnämnda

paragraf en särskild regel om att den som har vårdnaden om barnet må bestämma, att det skall bära faderns namn.

Det släktnamn ett barn enligt dessa bestämmelser erhållit vid födelsen kan senare under vissa förhållanden ändras. Sålunda stadgas i 1 § andra stycket lagen om barn utom äktenskap följande:

»Fadern, så ock, där modern är gift, hennes make må giva barnet sitt släktnamn. Till sådan ändring av namn erfordras samtycke av den, som har vårdnaden om barnet, där delta är under tjuguet år, och av barnet själv, om det fyllt aderton år.»

Någon motsvarande regel för barn i äktenskap finnes icke. Det släktnamn ett barn i äktenskap erhållit vid födelsen kan emellertid, liksom det namn ett barn utom äktenskap erhållit, ändras genom att barnet adopteras. Enligt 11 § lagen den 14 juni 1917 om adoption erhåller adoptivbarn adoptantens släktnamn, där ej rätten tillåter att barnet behåller sitt namn eller bär båda tillhoppa. En kvinna kan vidare enligt 5 kap. 15 § giftermålsbalken erhålla nytt släktnamn genom att ingå äktenskap och en frånskild hustru äger enligt 11 kap. 31 § giftermålsbalken återtaga det namn hon hade såsom ogift. En namnändring kan vidare ske genom beslut av Kungl. Maj:t. Enligt kungl. förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn må anteckning i kyrkobok därom, att någon antagit nytt släktnamn, ske endast i vissa angivna fall. Dessa äro — utöver de förut berörda, som angivits i lagen om barn utom äktenskap och i giftermålsbalken — då Konungen för särskilt fall förordnat om det nya namnets antagande, då någon som saknar släktnamn antagit visst namn, samt »då särskilt godkännande av det nya namnet blivit, efter vad i denna förordning sägs, meddelat» (§ 1). Sådant godkännande meddelas av Kungl. Maj:t efter särskild ansökan, som skall ingivas eller insändas till Konungens befallningshavande eller till justitiedepartementet. Enligt § 3 må ansökan om godkännande av släktnamn ej bifallas, där det nya namnet, såvitt känt är, bäres av annan släkt och tillika är av mera egenartad beskaffenhet eller därest detsamma kan väcka anstöt. Är fråga om förändring av mera egenartat släktnamn, må ansökan ej heller bifallas, utan att skäligen orsak anföres.

Frågan om under vilka förhållanden ett barn i äktenskap bör kunna erhålla styvfaderns släktnamn, har behandlats i ett av professor Gösta Eberstein den 10 oktober 1921 efter offentligt uppdrag avgivet betänkande med förslag till lag om släktnamn m. m. I betänkandet anför Eberstein, efter att hava omnämnt förekomsten i praxis av ansökningar om sådana namnändringar, i huvudsak följande.

Någon allmän rätt för styvfader att i ett dylikt fall, i analogi med vad som gäller om barn utom äktenskap, få giva barnet sitt släktnamn kan icke uppställas. Namnförändringen kan icke här, såsom i fråga om barn utom äktenskap, i och för sig anses utgöra en förmån för barnet. För barn i äktenskap kunna endast särskilda omständigheter motivera ett upphävande av rättigheten att bära faderns släktnamn. I praxis har man ock ställt sig på

denna ståndpunkt. Man har sökt vaka över att barnets rätt till fädernenamnet icke sättes å sido annat än där omständigheterna i det speciella fallet göra en namnändring från barnets egen synpunkt önskvärd, men där så funnits vara fallet, har man icke tvekat att erkänna en rätt att antaga släktnamnet oberoende av samtycke från övriga bärare av detsamma.

Då det gäller att bedöma, om namnändringen är från barnets synpunkt önskvärd, har man att väga emot vartannat å ena sidan graden av barnets intresse att införlivas med styvfaderns familj och att undgå att ett avvikande namn väcker uppmärksamheten på dess särställning inom familjen, och å andra sidan graden av det intresse, varmed barnet hänger fast vid fädernesläkten och fädernenamnet. Detta senare intresse kan tydligen vara så starkt, att det utgör ett givet hinder mot namnändringen. Men det kan även vara så obetydligt, att det motsatta intresset ej behöver vara särskilt starkt för att hembära segern. Så är ofta fallet, om ansökningen avser utbyte av något av de allmänaste namnen på -son mot ett namn av mera egenartad beskaffenhet. På samma sätt är barnets intresse att behålla faderns släktnamn i regel försvagat, därest ett upphävande av själva familjesamhörigheten med fadern och hans släkt faktiskt inträtt, vilket kan hava sin grund i att fadern avlidit eller lämnat landet och vistas å okänd ort eller på grund av omständigheter i sin person är urståndsatt att taga någon vård om barnet. Där faderns eller vid förfall för honom fädernefrändernas yttrande över namnsökningen kan inhämtas, bör givetvis så ske. Såsom korrektiv mot en namnändring i strid med barnets intresse bör även barnet äga möjlighet att vid myndig ålder återupptaga faderns släktnamn. — — —

Den möjlighet att i vissa fall giva barn i äktenskap sitt släktnamn, som praxis sålunda tillerkänt styvfader — — — synes den nya namnlagstiftningen icke böra rubba. Då det här icke gäller en rätt att under alla förhållanden giva barnet sitt släktnamn, analog med den som lagen om barn utom äktenskap i vissa fall sanktionerat, utan endast en möjlighet, vars förverkligande är beroende av att myndighet, efter prövning av samtliga förekommande omständigheter, finner sig kunna godkänna släktnamnet, synes stadgandet icke höra hemma bland de familjerättsliga lagbudena utan böra få sin plats i den nya namnlagstiftningen.

Från justitiedepartementet har utskottet erhållit följande statistik över prövningen av namnändringsärenden av ifrågavarande slag.

Namnändringsärenden avseende skilsmässobarns antagande av styvfaders släktnamn, behandlade åren 1941—1943.

År	B i f a l l						A v s l a g			
	Summa	Fadern samtyckt	Fadern vägrat samtycka el. ej yttrat sig	Fadern avliden	Barnet myndigt	Barnet f. u. ä. Bar antat än moderns namn	Summa	Fadern vägrat samtycka el. ej yttrat sig	Fadern avliden	Ej samtycke från styvfadern
1941....	31	7	4	10	10	—	4	1	1	2
1942....	53	11	4	14	20	4	2	2	—	—
1943....	57	13	6	15	18	5	3	3	—	—
Summa	141	31	14	39	48	9	9	6	1	2

Utskottet.

Enligt vad utskottet inhämtat meddelar Kungl. Maj:t tillstånd till namnändring även i andra fall än dem, som angivas i § 3 förordningen angående antagande av släktnamn. Det förekommer, såsom av ovanstående tabell framgår, icke sällan, att Kungl. Maj:t har att taga ställning till ansökningar om tillstånd att giva barn i äktenskap, vars moder ingått nytt äktenskap, det släktnamn som är styvfaderns och som även modern bär. En sådan ansökan brukar bifallas av Kungl. Maj:t, om barnets fader samtyckt till namnändringen. Om denne icke lämnat sitt samtycke, höres han över ansökningen. Motsätter sig den naturlige fadern namnändringen, är det emellertid fördenskull icke uteslutet att en sådan kan ske. Det avseende som fästes vid faderns yttrande över ansökningen är beroende på vilket intresse denne förut visat för sitt barn och om han fullgjort sin underhållsskyldighet mot detta. Har fadern försummat sin underhållsskyldighet eller eljest icke visat något intresse för barnet, kan en ansökan om namnändring bifallas även mot faderns vilja. Så sker dock icke om några särskilda skäl kunna åberopas mot namnändringen. Man söker därvid tillvarataga barnets rätt och intresse. Är barnet över aderton år, tages hänsyn till dess egen önskan. Att faderns eller styvfaderns släktnamn är av egenartad beskaffenhet anses i princip icke utgöra något hinder för en namnändring.

Det synes utskottet uppenbart, att fall kunna förekomma, då starka skäl tala för att ett barn i äktenskap, vars moder efter skilsmässa ingått nytt äktenskap, skall kunna erhålla styvfaderns släktnamn. Så kan vara förhållandet, när den naturlige fadern förlorat allt intresse för barnet och detta i stället kommit att få en fullständig samhörighet med styvfaderns familj. Å andra sidan kan barnet under vissa förhållanden ha ett stort intresse av att få behålla den naturlige faderns släktnamn. Den omständigheten att fadern vid äktenskapets upplösning icke erhållit vårdnaden om barnet behöver icke hindra, att det kan finnas så stark samhörighet mellan barnet och dess fader, att det bör behålla dennes namn. Modern kan vara mest lämpad att hava den personliga omvårdnaden under barnåren, medan fadern kan vara den, som sedan under barnets ungdom kan hava större förutsättningar att lämna barnet hjälp och stöd. Vid avgörandet av frågan om en namnändring gäller det emellertid icke så mycket att beakta någon faderns eller moderns rätt beträffande namnet utan fastmera att vaka över att barnets eget intresse icke trädes för nära. De omständigheter, som böra vara avgörande, äro av sådan natur, att det icke torde vara möjligt att på samma sätt som skett i lagen om barn utom äktenskap uppställa en allmän lagregel om rätt för barn i äktenskap att erhålla styvfaders släktnamn. Denna fråga bör icke få avgöras av barnets föräldrar, utan prövningen måste läggas i en opartisk myndighets hand. Så är för närvarande också fallet, då avgörandet ligger hos Kungl. Maj:t. Som framgår av utskottets redogörelse för den praxis som utvecklats sig, synes Kungl. Maj:t pröva dessa frågor icke ur formellt namnrättsliga synpunkter utan framför allt med hänsyn till barnets bästa. Något skäl för en lagändring synes därför icke föreligga.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motioner, I: 98 och II: 160, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 mars 1944.

På första laguskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Karl Emil Johanson*, *Branting* och *Krügel*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Lodenius* och *Lindblom*;

från andra kammaren: herrar *Hedlund* i Östersund, *Berg* och *Björling*, fru *Gustafson* samt herrar *Landgren*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Sundqvist* och *Lundberg* i Uppsala.
